

La història contemporània de Catalunya en l'ensenyament primari i secundari, 1970-1990

Francesc Xavier Hernández Cardona

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
DIVISIÓ I
DEPARTAMENT D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA

TESI DOCTORAL

"LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE CATALUNYA EN
L'ENSENYAMENT PRIMARI I SECUNDARI, 1970-1990"

per Francesc Xavier Hernández i Cardona

Director de la Tesi: Dr. Pelai Pages i Blanch
Setembre del 1993.

CAPÍTOL 11. FETS I CONCEPTES EN ELS LLIBRES DE TEXT

Aproximació als fets i conceptes d'història de Catalunya en els llibres de text. Narració, terminologia, fets i conceptes. Fets i conceptes de prehistòria i història antiga de Catalunya. Fets i conceptes d'història medieval de Catalunya. Fets i conceptes d'història moderna de Catalunya. Fets i conceptes d'història contemporània de Catalunya. Fets i conceptes en la història de Catalunya

APROXIMACIÓ ALS FETS I CONCEPTES D'HISTÒRIA DE CATALUNYA EN ELS LLIBRES DE TEXT.

Establerta la importància cabdal del llibre de text en els processos d'ensenyament-aprenentatge, cal analitzar quins són els fets i conceptes d'història de Catalunya més usuals en ells, a fi de copsar quin tipus d'informació arribava als alumnes en el període estudiat.

Hem procedit a efectuar diversos nivells de lectura i d'anàlisi, no exempts de problemes metodològics. L'anàlisi ideològica dels textos es fa sempre difícil de fixar i copsar per la subjectivitat que implica, mentre que la recerca amb un criteri més quantitatiu també ofereix deficiències importants. Hem abordat doncs el problema amb un aparell metodològic feble, sense experiències notables prèvies, i fiant, en part, en la improvisació d'un mètode propi adequat a les finalitats de la recerca (1).

Així hem procedit, en primer lloc, a efectuar una anàlisi general sobre els fets, conceptes, tòpics, llocs comuns, mites més comuns en la història de Catalunya presents en els llibres de text, tot intentant de relacionar-ho amb tendències historiogràfiques, i, en segon lloc, hem procedit a un intent d'anàlisi quantitativa en base a recopilar dades sobre els fets, conceptes i personatges més citats, pel seu interès qualitatiu. L'interès de l'anàlisi dels personatges ha fet, però, que li dediquéssim un capítol específic, i es tractarà posteriorment.

Una primera aproximació als continguts d'història de Catalunya en els llibres de text mostra condicionaments importants que distorsionen, precisament, aquests continguts. En primer lloc, cal destacar que aquests continguts són molt febles numèricament i, sovint, es presenten subordinats a la història d'Espanya o a realitats més generals, és a dir, en una posició d'apèndix. Això provoca trencaments i manca d'unitat o linealitat en el discurs. Tindriem, doncs, un primer condicionament que hipoteca la formulació dels continguts. Òbviament, l'opció d'una determinada línia d'interpretació històrica, molt mediatitzada pels programes, també esdevé un condicionant a l'hora d'inserir continguts catalans. S'ha de comptar d'altra banda amb les opcions psico-pedagògiques i didàctiques a l'hora d'organitzar i exposar els continguts del llibre; això suposa un altre condicionament important. També s'ha de tenir present que no es tracta d'analitzar llibres escolars d'història de Catalunya, ja que aquests no existeixen: es tracta d'analitzar la història de Catalunya que penetrava per les escletxes del sistema i es palesava en els llibres de text. Fàcilment es pot induir que en aquestes condicions generals una coherència global dels continguts d'història de Catalunya era certament difícil.

Tenint presents aquests condicionaments, totalment distorsionadors, cal avançar en la recerca de possibles sintonies entre els continguts

d'història de Catalunya exposats i les diferents opcions de la historiografia catalana, a fi de veure si hi havia una correspondència amb els corrents del moment, o bé es buscaven referents en paradigmes historiogràfics anteriors. Òbviament, l'important no és fer un judici d'intencions a propòsit de les tendències dels textos i les seves opcions ideològiques. Aquest no és l'objectiu central de la recerca; l'important, des del nostre punt de vista, és fixar sobre quins punts o moments emblemàtics s'explicava la història de Catalunya, més que la valoració que d'aquests punts es feia en el text. Es pot argumentar que qualsevol selecció de fets implica una opció ideològica i això es cert; amb tot l'important és establir si hi havia un corpus comú mínimament coherent, un denominador comú o un consens a propòsit de quins eren els fets importants en història de Catalunya.

La recerca d'una correspondència entre el debat historiogràfic del període 70-90 i la història de Catalunya en els llibres de text dona resultats negatius. Els llibres de text elaborats a finals del període no copen els avenços realitzats per la historiografia catalana durant el període. Certament que hi ha falques i incorporacions puntuals de determinats temes, però en cap cas una línia clara de concreció didàctica. De fet, les variables abans esmentades obligaven en certa manera a buscar un discurs més eclèctic i, d'altra banda, la incorporació dels avenços disciplinars a l'ensenyament ha estat tradicionalment molt lenta. A més a més, les variables que incidien en les capacitats i formació dels autors, que ja hem exposat en capítols anteriors, també incidien en la qüestió.

A tot això el panorama de la historiografia catalana al llarg dels anys 70 i 80 és certament confús i no ajudava, precisament, a clarificar qüestions. Diferents corrents i tradicions (els Annals, marxisme i neomarxisme, neo-positivisme...) impacten de manera desigual sobre un objecte d'estudi (Catalunya? Catalunya dins

Espanya? Països Catalans?...) poc definit (2). D'altra banda el pol de referència dels mestratges de F. Soldevila, J. Vicens o P. Vilar tampoc té una continuïtat lineal. El panorama diversificat i contradictori de la mateixa historiografia catalana és òbviament un obstacle per a la incorporació a l'ensenyament d'un o altre model d'interpretació.

Així els autors de llibre de text, en general, optaran cap a posicions eclèctiques, més o menys matisades. En general, en tot el discurs històric s'acusaran les influències dels Annals i del neomarxisme, intentant introduir diversificació a la història a partir, sobretot, de la dimensió econòmica. Però a l'hora de concretar aquests intents a les escletxes d'història de Catalunya sorgeixen dificultats. En efecte, els grans aspectes econòmics i socials i les estructures en general es treballen en les grans visions panoràmiques de la història, i a l'hora de concretar a Catalunya sovint es fa reculada i es pren com a referència una història política, fàcilment aïllable del conjunt, amb prou entitat específica i diferenciada. És a dir, molts llibres que intenten plantejaments generals avançats, a l'hora de tractar Catalunya retornen sobre variables polítiques.

En aquest context sembla que el més lògic hagués estat una re-incorporació massiva a l'ensenyament de la tradició neo-romàntica (o noucentista o neo-noucentista) (3) que disposava d'una interpretació lineal i global de la història de Catalunya en un sentit "nacional". No oblidem que, pel que fa a història contemporània, aquesta línia sintonitzava indirectament amb els corrents neo-marxistes en el sentit d'atorgar a la burgesia catalana un paper capdavanter en la construcció política i econòmica de la Catalunya contemporània. D'altra banda el discurs històric neo-romàntic era l'únic que abans de la Guerra Civil havia aconseguit un alt grau de divulgació i difusió, aconseguint formar en la mentalitat popular una determinada

representació de la història de Catalunya. Els fets emblemàtics, llocs comuns, mites encunyats a partir de la Renaixença, havien arrelat fortament i, tot i que la Guerra Civil havia suposat un tall quasi determinant en la història popularitzada, els referents històrics durant els anys setanta, tot i que enfeblits, continuaven essent, més o menys, els mateixos.

Així doncs, existien bones condicions per a què el discurs neo-romàntic sobre història de Catalunya s'incorporés a l'ensenyament, atès que la base sòcio-antropològica era potencialment receptora del discurs, era l'únic model d'interpretació lineal i global del conjunt de la història de Catalunya (sense alternatives clares), sintonitzava, en part, amb els corrents que atribuïen a la burgesia el protagonisme motòric del redreçament nacional i, endemés, comptava amb una bibliografia de divulgació i suport didàctic relativament abundant... (4)

D'altra banda, la conjuntura política del país, amb l'hegemonia, a partir de finals dels 70 de Convergència i Unió, feia que fos viable la re-implantació del tipus de discurs. Certament, l'ombra de la burgesia catalana i el populisme presents en la coalició no disposaven d'un model historiogràfic propi i, probablement, no tenien interès a desenvolupar-lo, ja que amb la consecució de l'Estatut d'Autonomia es donaven per aconseguits els objectius històrics de Catalunya. En conseqüència, tot el que representés un replantejament de la història que remogué la legitimitat de les opcions adoptades podia esdevenir complex i problemàtic. La història, en tot cas, havia d'ajudar a mantenir un nivell mínim de consciència nacional, però res d'anar més enllà. Precisament per això, encara es feia més viable la necessitat de manllevar el discurs neo-noucentista, a manca de discurs propi, quan es fes necessari involucrar-se en història. D'altra banda, ja hem vist l'escàs interès que va haver-hi, per part de la Generalitat, pel tractament de la història nacional a

l'ensenyament. Al capdavant, com ja hem manifestat en altres capítols, la presència de la història nacional a l'ensenyament sovint ve lligada a l'existència d'un projecte o una realitat nacional sòlids, i en el cas de la Catalunya dels 80 no existia cap projecte seriós que anés més enllà del marc estatutari o incidís en el seu profundament. No ha d'estranyar la manca d'història nacional a l'escola quan ni la societat, ni les forces polítiques manifestaven una maduresa en aquest aspecte.

Aquesta tradició neo-romàntica es va palesar a l'ensenyament de manera molt desigual i acusant superposicions diverses; però abans d'aprofundir en aquesta línia esdevé necessària una reflexió a propòsit dels fets emblemàtics i llocs comuns d'aquesta història de Catalunya (5).

Sobre quines fites hagués hagut de pivotar la història neo-romàntica a l'ensenyament? A banda dels antecedents prehistòrics i del món antic, la història s'hagués situat en els moments "fundacionals" de l'Alta Edat Mitjana destacant la vinculació amb l'imperi franc primer, i la desvinculació després. Guifré, Borrell i Oliba s'haguessin hagut de destacar així com la formació de la Corona d'Aragó, la conquesta de la Catalunya Nova i l'eclosió de l'art romànic entès com a art "nacional". El regnat de Jaume Ier també fora objecte d'atenció, amb les conquestes de Mallorca i València, posant després l'èmfasi en l'Expansió Mediterrània. El Compromís de Casp i l'entronització d'una dinastia estrangera podria haver estat un dels altres punts importants de tractament. S'insistiria en el caràcter dinàstic del matrimoni de Ferran i Isabel per passar a tractar el període de la "decadència", que tindria com aspectes referencials més destacables el bandolerisme, la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió amb l'Onze de setembre. A continuació, la represa del XVIII i els inicis de la industrialització. Del segle XIX se'n destacaria la Renaixença i els prolegòmens del catalanisme polític (Bases de

Manresa). Del segle XX se'n destacaria la consolidació del catalanisme polític i l'obra de la Mancomunitat i, òbviament, s'hagués fet imprescindible la referència a la Generalitat republicana i a l'Estatut del 32 per legitimar en certa manera, i com a precedents, la Generalitat i l'Estatut post-franquistes.

Doncs bé, aquest discurs lineal d'història de Catalunya, de tradició neo-romàntica, s'incardina de manera molt desigual en els llibres de text. Alguns aspectes s'aprofiten i recuperen, altres no. Fa la impressió, que de manera caòtica i al damunt d'aquest discurs, que aconsegueix tenir un paper més o menys conductor, es superposen aspectes puntuals d'aportacions historiogràfiques diverses, així com interpretacions en paral·lel. En cap manera es fa una superació crítica del discurs neo-romàntic, més aviat sembla que aquest discurs ni tan sols s'arriba a assolir globalment, i que el que tradueixen els llibres de text és una versió depreciada o deformada. Tot i que hi ha falques de superació, també hi ha falques que són herència directa de la historiografia espanyola (respecte a Catalunya) més tradicional. El cert és que, malgrat tenir alguns objectes d'atenció comuns, el conjunt de textos presenten una gran dispersió, i més atenent a les diferents variables que hi incideixen, anteriorment citades. Així, tòpics com els referents a l'obra de Guifré o l'abat Oliba són pràcticament inexistents, el Compromís de Casp, poques vegades es tracta, i els mateixos conflictes dels Segadors o la Guerra de Successió presenten un tractament molt superficial. En canvi en història contemporània sí que hi ha un cert consens a destacar el paper polític de la burgesia catalanista.

Hi ha llibres, de primària i secundària, que acusen la tradició marxista i intenten destacar la importància dels aspectes econòmics generals (6) -entesos a partir de grans modes de producció- i difícilment aconsegueixen aproximacions a Catalunya. Alguns copsen directament l'herència de la història social-nacional d'autors com A.

Balcells, J. Termes o C. Martí (7). Altres intenten compatibilitzar el discurs neo-romàntic amb la tradició pidaliana, etc. Tot plegat discursos creuats, amb múltiples variables i difícils d'estimar quantitativament. L'anàlisi profunda d'un tema tant complex requeriria una recerca específica i en profunditat que, a causa del caràcter de la present recerca, únicament podem deixar apuntat.

D'altra banda, la lectura indica que hi ha uns certs denominadors comuns o una sèrie de característiques i problemes que sí que estan presents en tots o en quasi tots els textos. En general, la prehistòria i el món antic a Catalunya es tracten sense massa relació a la importància que tenen com a fonament i substrate de la formació nacional catalana. La història medieval catalana s'acota fàcilment com a objecte d'estudi, destacant uns o altres aspectes, però prenent com a referent la història de l'estat o corona, i el mateix succeix durant l'Edat Moderna. És a dir, mentre hi ha "estat" els llibres de text se'n fan ressó d'una manera relativament còmoda de la història de Catalunya. La Corona d'Aragó és un fet aïllable, amb totes les interrelacions que es vulgui, que pot presentar-se en els llibres de text.

Els problemes sorgeixen, precisament, quan desapareix l'estat, ja que no es troben les vies per presentar la història d'una nació sense estat. A partir d'aquest moment la història de Catalunya ja no s'aïlla i es presenta indefectiblement com un apèndix de la història de l'estat espanyol. Aquesta contradicció és general i inherent a la majoria de llibres de text.

Cal no oblidar que la història, a l'ensenyament, s'ha basat en un tradició d'Estat i estats, on els estats són subjecte i objecte de la història, i cal pensar que aquesta tradició pesa de manera determinant en el període estudiat. Òbviament, això feia ballar tota la història de la contemporaneïtat catalana en unes coordenades

falses ja que s'orientava a partir dels referents i canvis polítics del complex segle XIX espanyol.

és indiscutible que els intents de construcció a Espanya d'un estat-nació capitalista modern influeixen i mediatitzen Catalunya, i que Catalunya participa o és partícep, amb major o menor fortuna, del procés. Ara bé, els ritmes de Catalunya són propis i no imputables únicament a factors exògens. De tal manera que durant la segona meitat del segle XIX Catalunya era, si se'ns permet l'extrapolació, més diferent que mai d'Espanya.

En efecte, l'impacte del vapor va transformar Catalunya en totes les vessants. En la vessant econòmica propiciant una industrialització galopant en menys de cinquanta anys. En la vessant social conduint la meitat de la població activa cap a el sector secundari i generant una societat industrial moderna, amb burgesos industrials i proletaris. En la vessant de les mentalitats perquè va produir-se una forta ruptura de les cosmovisions agràries a favor de les d'una societat industrial. En la vessant infraestructural i urbanística perquè es van generar noves i grans ciutats industrials, xarxes ferroviàries, etc.. En la vessant cultural perquè tenia una herència diferent que es recuperava massivament, i també ,òbviament, en la vessant política perquè es va generar un sistema de partits i sindicats originals sense massa paral·lelismes, ni a Espanya ni a Europa. Per dir-ho d'altra manera, a finals del XIX Catalunya era un conjunt social-territorial modern i industrialitzat que contrastava amb una Espanya majoritàriament rural. A Catalunya hi havia una llengua diferent, una cultura diferent, unes estructures socials diferents, una economia diferent, una societat urbana diferent, unes cosmovisions diferents, un sistema polític sindical diferent... Catalunya era molt diferent d'Espanya. Sense exagerar, podríem dir que a ulls de qualsevol viatger de l'època entre Catalunya i Castella, Andalusia... podia haver la mateixa diferència que entre

Anglaterra i Romania. Insistim; potser mai, com durant la segona meitat del segle XIX, Catalunya havia estat objectivament tant diferent d'Espanya. Doncs bé, aquest diferencial evident que es dona durant la contemporaneïtat no queda recollit en els llibres de text. El pes de la història a partir del referent "estat" jugava, i potser juga encara, un protagonisme exacerbat i, òbviament, acientífic.

A tall de síntesi, una observació global dels continguts d'història de Catalunya en els llibres de text, a finals dels anys 80, ens indica que hi incideixen múltiples factors que condicionen el tipus de narració i la selecció de fets i conceptes emblemàtics. No es detecta una correspondència entre avenços historiogràfics i continguts en els llibres de text. O el que és el mateix, distàncies importants entre recerca i divulgació. El discurs neo-romàntic d'història de Catalunya s'incorpora parcialment al llibre de text amb importants llacunes i afegits molt diversos. Amb tot, la variable política és una de les dominants a l'hora d'exposar continguts d'història de Catalunya. La història de Catalunya manté una certa identitat en els períodes medieval o modern, però queda desdibuixada en el període contemporani.

NARRACIÓ, TERMINOLOGIA, FETS I CONCEPTES

A l'hora d'intentar analitzar els fets i conceptes amb més precisió ens trobem amb problemes metodològics. La majoria de treballs bibliomètrics realitzats al respecte opten per una anàlisi general de l'orientació de cada llibre a fi de copsar dins de quines coordenades ideològiques o culturals pot situar-se. Aquesta opció presenta, però, problemes diversos, més quan el que ens interessa és copsar el caràcter general d'un conjunt de llibres. D'altra banda, les anàlisis puntuals, llibre per llibre, poden lliscar massa cap al subjectivisme de la interpretació, aspecte perillós quan el que ens interessa en aquesta recerca és fixar quant i què s'explica

d'història de Catalunya, més que el per què i el com. Cobert, ni que sigui parcialment, aquest problema en els paràgrafs anteriors per al conjunt dels llibres, i per a cadascun dels casos en els annexos pertinents de cada fitxa, queda obert el problema d'intentar una aproximació quantitativa als fets i conceptes d'història de Catalunya més usuals en els llibres de text.

Hem optat, a l'hora de dissenyar el qüestionari, per quantificar els termes o conjunts breus de paraules que fan referència a fets i/o conceptes concrets de la història de Catalunya (8). Enteníem que una quantificació global, amb totes les reserves oportunes, podia servir, ni que fos indicativament, per detectar quins fets i conceptes tenien millor o pitjor tractament. Es tractava doncs d'assajar una tècnica nova en funció d'una recerca concreta i sense precedents en el camp de la bibliometria. Curiosament el buidatge dels resultats va posar damunt la taula problemes subsidiaris que no havien estat tinguts en compte i que tractarem d'exposar a continuació, en tant que poden resultar interessants pel plantejament de futurs treballs.

Qualsevol text d'història es transmet mitjançant una narrativa i un discurs determinat que, implícitament o explícit, porta una càrrega de subjectivitat o de pressupostos ideològics. Diversos han estat els autors que s'han preocupat pel tema (9) i no és aquest el lloc per entrar en un debat al respecte. Curiosament però, i això no ha estat objecte d'una anàlisi concreta, no es tenen en compte la importància que poden tenir els termes històrics com a significants de fets o conceptes concrets. Òbviament, aquests tampoc son neutrals, però no és aquest el problema. El problema rau precisament en el fet que la majoria de termes històrics concrets (i per tant quantificables) fan referència a la dimensió político-militar de la història. Això, encara que no ho sembli a primera vista, té repercussions importants pel que fa a l'ensenyament. La història com a disciplina científica ha generat un vocabulari ampli, que s'ha anat desenvolupant al llarg

de la història de la Història i, per tant, acusa la funcionalitat de crònica-polític-militar de la història durant llargs períodes. D'altra banda, la progressiva obertura de la història cap a dimensions cada cop més àmplies, no ha generat un vocabulari terminològic precís per donar significat als fenòmens incorporats.

Certament que la responsabilitat no és exclusiva dels historiadors. Els mitjans de comunicació, i la població en general, han "batejat" diferents fets històrics, sobretot els factuais i fins i tot alguns de conjunturals, amb un seguit de mots concrets i definits. Normalment aquests fets, amb noms i cognoms, sempre han estat aquells fàcilment perceptibles pel conjunt de la població i reconeguts com a importants. Òbviament alguns processos desenvolupats al llarg de conjutures o processos estructurals, o fins i tot fets factuais que no han estat percebuts o interioritzats, no han estat codificats en termes o expressions, tot i que la seva importància històrica pugui haver estat realment gran. Hom sabrà identificar una batalla per la data, però difícilment associarà la penicil.lina a la data que Fleming va trobar els seus cultius espatllats. D'altra banda, queda fora de dubte que la penicil.lina ha esdevingut cabdal i determinant en la història contemporània.

En aquest sentit, fets factuais o conjunturals polític-militars o de conflicte fàcilment perceptibles han estat d'antuvi codificats amb uns termes concrets. Així quan hom es refereix al "19 de juliol", als "Fets de maig", al "Corpus de Sang", a la "Setmana Tràgica", a "Bretton Woods", a la "Majnovschtchina", a la "Presa del Palau d'Hivern", a la "Guerra dels Sis dies", a la "Tempesta del Desert", etc., ja es sap a quin fet històric es vol fer referència, sense necessitat d'explicacions complementàries. Normalment, el terme serveix per acotar un fet en un temps i en un lloc o llocs concrets. Amb menor mesura també existeix un arsenal terminològic per designar fets històrics de caràcter econòmic, social, de vida quotidiana o

cultural en general, Així, termes com "Mals usos", "Crac del 29", "Febre d'Or", "Renaixença", "Modernisme", "Noucentisme", "Els feliços 20", "Dècada prodigiosa", etc.

D'altra banda, existeix una terminologia precisa que fa referència a organismes, organitzacions o societats concretes, a relacions, situacions o actituds localitzables, o no, en un temps i un espai concrets: "pactisme", "libanització", "fordisme", "stajanovisme", "sionisme", "ordres mendicants", "templers", "balcanització", "ONU", etc. És a dir, termes que en general poden estar vinculats a diferents fets o conjuntures històriques.

A tot això cal sumar-hi la terminologia generada per la necessitat d'interpretar el passat històric, des de totes les instàncies de la més col·loquial a la més acadèmica. Trobaríem aquí molts termes de caràcter força general i amb una correspondència més conceptual que factual. Termes que serveixen per ordenar, classificar o tipificar determinats processos històrics més o menys genèrics. Així, paraules com "societat tribal", "cabdillisme", "civilitzacions hidràuliques", "colonització", "romanització", "feudalisme", "Antic Règim", "mode de producció", "societat industrial", "societat post-industrial", etc. servirien per a representar diferents conjunts de fets, conceptes o sistemes conceptuals.

Amb tot, la preeminència del primer bloc és important. La consulta de diccionaris o de repertoris de termes històrics al respecte és significativa. En una de les obres més recents al respecte, la de Chris Cook (10) s'evidencia que la majoria de termes exposats fan referència, directament o indirecta, a aspectes polítics o de conflicte, i en menor mesura socials i econòmics, essent la terminologia referent a aspectes culturals, tecno-científics, de mentalitats, etc. pràcticament inexistent (llevat de la que té connotacions religioses). Pel que fa a la història contemporània, una obra clàssica de divulgació i consulta, com el *Léxico histórico de*

España Moderna y Contemporánea de B. Bannasar, J. Perez. J.P. Amalric i E. Temime (11) dedica el gruix de les seves pàgines a aspectes polítics, de conflicte i econòmics. Tot i que hi ha voluntat d'incloure aspectes culturals, de vida quotidiana, tecno-científics, de mentalitats, etc., es nota que estan inclosos forçadament, en no existir una terminologia precisa, a partir de veus no sempre idònies.

En principi pot semblar exagerada tota aquesta disquisició sobre els termes històrics, però la qüestió està plenament justificada des de l'òptica de l'ensenyament. En efecte, per a l'estudiant és molt important l'existència d'una terminologia precisa. Un terme representa un fet concret, o un conjunt de fets, o un concepte o un conjunt de sistemes conceptuals. L'existència d'un terme precís pot contribuir decisivament que un coneixement sigui significatiu, en tant que el terme es converteix en peça de relació inter-factual i inter-conceptual i es pot situar de manera cabdal en la xarxa d'articulació de coneixements. El terme pot estudiar-se a fi de conèixer allò que representa, i el terme pot ser fàcilment memoritzat; el conjunt de termes són les fites que poden orientar els estudiants en el coneixement històric i justament per això la seva existència o absència és important per detectar el tipus d'història que es transmetrà i aquella que s'aprendrà significativament. La manca de terminologia precisa és un obstacle per saltar, a l'ensenyament, la cleda dels continguts de política i conflicte.

Si concretem en la història de Catalunya i en la història contemporània de Catalunya, podrem copsar fàcilment la magnitud del problema. Deixant de banda el període prehistòric i antic que presenta un punt i a part per la seva complexitat particular, podem començar pel període medieval. Tenim un conjunt de termes, dates acotables i llocs de referència que ens situen perfectament en un mapa polític, de conflicte i fins i tot econòmic. Quan hom es

refereix a la "Marca penedesenca", la "Repoblació", la "Conquesta de Lleida i Tortosa", la "Conquesta de Mallorca i València", l'"Expansió Mediterrània", el "pactisme", el "Compromís de Casp", la "Guerra Remença" etc., sabem de què estem parlant. Ara bé, tot i que aquests aspectes són importants en la història de Catalunya n'hi ha d'altres. Així, per exemple, la portentosa proliferació de molins hidràulics va fer canviar significativament la vida de milions de persones. Amb quin terme podem representar aquest important procés històric? La siderurgia va aconseguir un alt grau de perfeccionament i expansió. Amb quin terme ho podem referenciar? La vida urbana va experimentar una notable expansió amb un creixement espectacular del món gremial. Hi ha algun terme que representi amb precisió aquest procés a Catalunya? La ciència i la tècnica van desenvolupar-se extraordinàriament. Hi ha algun terme que hi faci referència? El Cister va tenir un paper important en el replantejament dels valors religiosos. Com ho podem dir? ...

Pel període modern ens trobem, òbviament, en una situació similar. Termes com "Bandolerisme", "Corpus de Sang", "Guerra dels Segadors", "Batalla de Montjuïc", "Guerra de Successió", "Onze de setembre" etc., remetent a situacions perfectament acotables. D'altra banda, no van ser els únics importants. La siderúrgia catalana es va perfeccionar fins al punt d'esdevenir un mètode universalitzat. Hi ha algun terme operatiu, a banda del genèric "farga catalana" que sigui útil per explicar el procés? Hi ha algun terme que representi el creixement desbocat de la manufactura d'indianes? (12) Hi ha algun terme representatiu per explicar l'accés als mercats americans?

En història contemporània els exemples també serien múltiples ja que hi ha un ampli repertori terminològic per tota mena de fets i conceptes. Tanmateix hi ha llacunes notables quan volem explicar el trascendental impacte de la màquina de vapor a Catalunya, i la febre constructiva de fàbriques de vapor, no trobem termes precisos per

representar els fets. Si volem exemplificar i resumir la construcció galopant de la xarxa ferroviària del XIX difícilment trobarem termes precisos. Si volem concretar, a propòsit de l'arrancada del moviment sindical, també trobarem dificultats...

El terme "Renaixença" (ple d'una àmplia càrrega ideològica en oposició a "Decadència") serveix amb eficàcia per evocar la represa cultural de Catalunya durant el XIX, però, curiosament no disposem d'un terme paral·lel per evocar l'impuls polític nacionalista i republicà a partir dels anys 40 del XIX. Aquesta manca de terminologia precisa obliga a llargues disquisicions que, a l'hora de memoritzar i integrar, no es poden representar amb un terme precís, la qual cosa dificulta el seu aprenentatge. Així mateix, quan hem procedit a una quantificació dels termes històrics en els llibres de text hem trobat allò que existeix, aquells que hi ha; les llargues disquisicions costen d'aprendre, però, també són difícilment quantificables. Així la preeminència que hem trobat de referències factuais i conceptuals a propòsit d'aspectes polítics, militars, de conflicte, etc. són més un problema de vocabulari que no pas d'orientació dels llibres de text. Fins i tot els llibres de text concebuts amb una àmplia orientació econòmico-social, a l'hora de concretar conceptes ho fan a partir dels instruments a l'abast. Aquesta és una de les raons que explica el predomini, en la quantificació, dels fets polítics, de les organitzacions polítiques i fins i tot dels personatges polítics.

La superació de la situació no és gens fàcil, però fora necessari, si més no a l'ensenyament, procedir al consens d'establir una terminologia més àmplia i operativa.

FETS I CONCEPTES DE PREHISTÒRIA I HISTÒRIA ANTIGA DE CATALUNYA

Del període prehistòric i d'història antiga no apareixen massa conceptes específics de Catalunya, i molt pocs fets. Ja hem constatat la feblesa amb que proporcionalment es tracta la prehistòria i el món antic en programes i llibres de text (altra cosa és la realitat de les aules). Realment la quantificació de fets citats és força baixa i articulada al voltant de troballes arqueològiques o antigues ciutats. El buidatge de la mostra dels 33 llibres emprats, ens dona un conjunt de fets i conceptes que hem ordenat a la taula 11-1, fent constar aquells que han estat citats més d'una vegada.

TAULA 11-1 *Preh. H^a Antiga de Catalunya. Fets, conceptes en els llibres de text*

Fet-concepte	núm. de cites
1. Empúries-Emporion-Emporiae _____	44
2. Tàrraco-Tarraconense _____	28
3. Roses-Rhode _____	11
4. Ullastret _____	7
5. Homes de Talteüll-Crani de L'Aragó _____	6
6. Mandíbula de Banyoles _____	5
7. Cauna de l'Aragó-Cova de l'Aragó _____	4
8. Pintures rupestres Cogull _____	2
9. Cova de Parco _____	2
10. Jaciments de Serinyà _____	2
11. Ceràmica cardial montserratina _____	2

Tot i que el nombre de conceptes i fets és baix, cal destacar l'elevat nombre de cites que assoleixen alguns d'ells. Empúries, amb 44 cites és el més impressionant. La "popularitat" d'Empúries s'entén des de diversos angles. D'una banda, és una "meca" del turisme escolar de fa anys i una de les sortides més usuals realitzades per les escoles. D'altra banda, d'ençà del Noucentisme, l'impacte de la colonització grega va ser molt destacat per la historiografia catalana. Tot i que probablement l'impacte púnic va ser superior al grec a Catalunya, aquest és un fet que normalment s'ignora. És curiós el cas d'Ullastret, també amb un nombre elevat de cites i presentat invariablement com exemple de poblat ibèric quan és precisament el poblat ibèric més atípic, en tant que copsa una influència hel·lènica clara.

Pel que fa a la prehistòria hi ha un aspecte interessant: les troballes de Talteüll, en el Rosselló, començaven a considerar-se i a incorporar-se a la prehistòria de Catalunya, fins i tot el nombre de referències al crani i restes de l'Aragó començaven a desplaçar la Mandíbula de Banyoles, que de sempre era presentada com la resta humana més antiga de Catalunya.

FETS I CONCEPTES D'HISTÒRIA MEDIEVAL DE CATALUNYA

El període medieval català presenta, en els llibres de text, una àmplia relació de fets i conceptes. En la taula 11-2 podem veure els resultats del buidatge del total de llibres que componen la mostra. Hem fet constar tots aquells fets i conceptes que surten citats dues o més vegades. En el llistat hi ha fets que indistintament poden considerar-se des de l'òptica de la història medieval o des de la història moderna. Hem optat per situar-los allà on estan considerats en els llibres de text.

TAULA 11-2 *Hª Medieval de Catalunya. Fets i conceptes en els llibres de text.*

Fets-conceptes	núm. de cites
1. Corts Catalanes _____	49
2. Pagesos de Remença _____	24
3. Generalitat _____	22
4. Consell de Cent _____	15
5. Mals Usos _____	15
6. Busca _____	14
7. Marca Hispànica-Marca _____	13
8. Sentència Arbitral de Guadalupe _____	11
10. Assemblees de Pau i Treva _____	10
11. Batalla de Muret _____	10
12. Almogàvers _____	9
13. Consolat de Mar _____	9
14. Biga _____	8
15. Compromís de Casp _____	8
16. Conquesta de Mallorca _____	8
17. Conquesta de València _____	8
18. Conquesta de Tortosa _____	7
19. Monestir de Ripoll (centre cultural) _____	7
20. Conquesta de Lleida _____	6
21. Usatges _____	6
22. Guerra Civil _____	6
23. Escola Cartogràfica Mallorquina-Atlas Cat. _____	6
24. Tractat de Tudellén _____	5
25. Guerra Remença _____	5
26. Consolats _____	5

27. Vegueries-veguers	4
28. Pactisme	4
29. Homilies d'Organyà	4
30. Ciutadans honrats	4
31. Castlans	3
32. Cancelleria	3
33. Tractat d'Almirra	3
34. Tractat de Cazola	3
35. Tractat de Corbeil	3
36. Venjança Catalana	3
37. Conquesta de Nàpols	3
38. Toluges	3
39. Coca-Nau de Mataró	3
40. Constitucions	3
41. Llibre Jutge	3
42. Monestir de Cuixà (cultura)	3
43. Annexió de Sardenya	2
44. Sindicat Remença	2
45. Batalla Navas de Tolosa	2
46. Conquesta de Múrcia	2
47. Albigesos	2
48. Taula de Canvi	2
49. Constitució d'Observança	2
50. Insaculació	2
51. Conquesta d'Atenes i Neopàtria	2

El llistat de conjunt, força exhaustiu, ens dona indicis per considerar globalment els continguts exposats a primària i secundària. D'una banda, hi ha una pervivència, com havíem indicat anteriorment, de la tradició neo-romàntica de consideració del període zenital medieval català. Aquesta línia existeix i potser és

la conductora, però se'ns mostra notablement afeblida. Així, fets com la Conquesta de Mallorca i València, o els fets vinculats a l'Expansió Mediterrània, apareixen, però no assoleixen una posició de centralitat. El modest nombre de cites que assoleix el Compromís de Casp és, en aquest aspecte, indicatiu. La història político-militar i la història més político-econòmica i social conflueixen donant prioritat a la dimensió institucional (estatal). Així, conceptes com Corts Catalanes, Generalitat, Consell de Cent, assoleixen un nombre de cites considerables.

Les inquietuds per la història sòcio-econòmica es manifesten a bastament. Així assoleixen un nombre considerable de cites alguns aspectes relacionats amb els remences, molt abundoses, sobretot, en els llibres de batxillerat i producte de l'interès a destacar aspectes i problemes del "mode de producció feudal". Amb tot el nombre de cites que aconseguen els remences no concorda amb la importància atorgada a la revolució i les guerres remences. Se'n destaca la situació dels pagesos, però la actuació revolucionària d'aquests no queda massa ben reflectida. Pràcticament ningú explica que la revolta remença és la primera revolució victoriosa dels pagesos europeus...

Finalment, els aspectes culturals apareixen feblement reflectits; aspectes tecno-científics a penes es consideren i, pràcticament, totes les cites són procedents d'un sol llibre que s'interessa per la temàtica (13).

FETS I CONCEPTES D'HISTÒRIA MODERNA DE CATALUNYA

La història moderna de Catalunya compta amb un tractament limitat en els llibres de text. Reproduïm a la taula 11-3 el resultat del buidatge dels conceptes i fets explicitats en els llibres de la mostra. Com en el cas anterior hi ha aspectes que poden contemplar-se des d'una òptica medieval o moderna, els hem fet constar segons apareixen en els llibres de text.

 TAULA 11-3 *Història Moderna de Catalunya.*
Fets i Conceptes en els llibres de text.

Fet-concepte	Núm. de cites
1. Bandolerisme _____	34
2. Corts Catalanes _____	23
3. Generalitat _____	23
4. Guerra dels Segadors-Revolta 1640 _____	14
5. Decret de Nova Planta _____	14
6. Pau-Tractat dels Pirineus _____	13
7. Batalla 11 de setembre _____	11
8. Farga-fargues _____	11
9. Gremis-gremial _____	10
10. Junta de Comerç _____	9
11. Corpus de Sang _____	8
12. Guerra de Successió _____	8
13. Fàbriques-manufactures d'indianes _____	7
14. Universitat de Cervera _____	7
15. Cadastre _____	6
16. Batalla de Montjuïc _____	5

17. Consell de cent _____	4
18. Assassinat Virrei Sta. Coloma _____	4
19. Vegueries _____	4
20. Lloctinent-Virrei _____	3
21. Reial Audiència _____	3
22. Unió d'Armes _____	3
23. Corregiment-corregidor _____	3
24. Capitulació-setge de Barcelona 1652 _____	3
25. Batalla d'Almansa _____	3
26. Expulsió de moriscos-tagarins _____	3
27. Inquisició-Sant Ofici _____	3
28. Constitucions de Catalunya _____	3
29. República Catalana (1640) _____	2
30. Sentència Arbitral de Guadalupe _____	2
31. Batlle-batlíia _____	2
32. Setge de Salses _____	2
33. Angelets de la terra _____	2
34. Revolta dels Gorretes _____	2
35. Botiflers _____	2
36. Annexió del Rosselló a França _____	2
37. Pirateria berberesca _____	2
38. Rebomboris del pa _____	2
39. Construcció de la Ciutadella _____	2
40. Coronela _____	2

En general, els fets i conceptes d'història moderna de Catalunya presenten un lògica poc estructurada. No està clar quins són els fets importants i quins s'han de destacar a l'ensenyament. No deixa de ser simptomàtic al respecte que el fet més citat sigui el bandolerisme. Fenomen important, però d'importància relativa atès el conjunt de la història nacional del període. Com a l'època medieval, la dimensió institucional queda àmpliament recollida. Curiosament el conflicte

dels Segadors es destaca amb més importància que la Guerra de Sucessió; fins i tot l'Onze de Setembre queda recollit amb una certa moderació a la baixa. Tot plegat els fets polítics i els conflictes són els aspectes que queden millor recollits.

FETS I CONCEPTES EN LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE CATALUNYA

La història contemporània de Catalunya té un tractament ampli en els llibres de text, comparada amb altres períodes de la història de Catalunya. Els fets i conceptes citats addueixen, però, les mateixes problemàtiques que els d'èpoques anteriors. Degut a la proliferació de cites hem organitzat les dades del buidatge de la mostra en dues taules. La 11-4 dedicada als fets i conceptes, i la 11-6 dedicada a les organitzacions polítiques. El nombre de cites d'organitzacions polítiques era prou ampli i la temàtica prou específica com per donar-li un tractament autònom.

TAULA 11-4 *Història Contemporània de Catalunya.*
fets i conceptes en els llibres de text

Fets, conceptes	núm. de cites.
1. Generalitat (republicana) _____	69
2. Estatut de Núria _____	35
3. Mancomunitat de Catalunya _____	20
4. Renaixença _____	20
5. Parlament de Catalunya (republicà) _____	17
6. Setmana Tràgica _____	17
7. Solidaritat Catalana * _____	15

8.	6 d'Octubre	14
9.	Proclamació República Catalana	14
10.	Memorial de Greuges	12
11.	Assemblea de Parlamentaris	11
12.	Ferrocarril Barcelona-Mataró	10
13.	Generalitat (transició)	9
14.	Lliurecanvisme	7
15.	Vaga de la Canadenca	7
16.	Assemblea de Catalunya	7
17.	Estatut de Sau	7
18.	Annexió de Catalunya a França (Napoleó)	6
19.	Construcció vapor Bonaplata	6
20.	Proteccionisme	6
21.	Bases de Manresa	6
22.	Afusellament Lluís Companys	6
23.	11 de setembre de 1977	6
24.	La Jamància	5
25.	Batalla de l'Ebre	5
26.	Vaga tramvies 1951	5
27.	Revolta de 1842	4
28.	Exposició de 1888	4
29.	Pistolerisme	4
30.	Col·lectivitzacions	4
31.	Parlament de Catalunya (transició)	4
32.	Lerrouxisme	4
33.	Febre d'or	3
34.	Intent de Prats de Molló	3
35.	Modernisme	3
36.	Noucentisme	3
37.	Congrés de Sants	3
38.	Fets de Maig	3
39.	Estat Català (I República)	3
40.	Guerra del Francès	2

41. Fil·loxera	2
42. Primer Congrés Obrer	2
43. Tancament de Caixes	2

* Hem inclòs Solidaritat Catalana en el llistat entenent que es tracta d'un moviment conjuntural emblemàtic d'opinió política a banda de la seva dimensió d'organització política no convencional.

TAULA 11-5 Àmbit de fets i conceptes d'història
*Contemporània de Catalunya citats en els llibres
de text*

Àmbit	Núm de cites
Polítics	576
Socials	198
Culturals	59
Econòmics	58
Militars	41
Tecno-científics	8
Geogràfico-urbanístics	1

De l'anàlisi del llistat de la taula 11-4, que recull els fets i conceptes citats dues o més vegades, se'n desprèn el gran pes que assolixen els fets i conceptes polítics. D'altra banda la classificació total dels fets i conceptes citats exposada a la taula

11-6 rebla aquesta importància donada a la dimensió política. Cal tenir present, però, que es tracta d'un llistat de conjunt referent a la totalitat dels llibres i que, òbviament, els conceptes i fets resultants no es disposen proporcionalment. Hi ha llibres amb una incidència major que altres en un determinat o determinats temes. Amb tot, com hem dit, el pes de la variable política, si més no pel que fa a la història de Catalunya, es fa notar amb escreix.

Alguns dels tòpics usuals respecte a la construcció del catalanisme polític estan ben presents: n'hi ha d'àmpliament citats com la Renaixença, el Memorial de Greuges, la Solidaritat Catalana o la Mancomunitat, altres en canvi, com les Bases de Manresa estan relativament poc citats. El que destaca, però, és un tractament força intens del període republicà i d'aspectes lligats al que podríem dir-ne nacionalisme d'esquerra i obrerisme. Així, tot allò referent a la Generalitat republicana compta amb una abundosa citació de conceptes.

L'obrerisme es cita de manera considerable, és a dir, està relativament ben tractat. No deixa de sorprendre, d'altra banda, la coincidència de molts llibres a fer-se ressò de la Setmana Tràgica, sorpresa positiva ja que la Setmana Tràgica sembla haver estat un fet històric amb un pes molt important en el subconscient col·lectiu de barcelonins i catalans.

Els orígens històrics del nacionalisme popular, però, no hi són massa ben representats, ni les seves relacions amb el moviment obrer. La interpretació que s'acostuma a fer de la Primera República en una perspectiva nacional és més que pobre; l'òptica espanyola sobre l'esdeveniment és la majoritària. En general, quasi tots els textos situen el nacionalisme polític com una iniciativa de la burgesia i que després, en el marc de la Segona República passa a mans de les esquerres polítiques. Com hem dit abans, no tots els textos mantenen criteris uniformes. Els autors que estan més en consonància amb una

interpretació popular del nacionalisme (14) són, però, els que posen més carn a la graella i s'esplaien més sobre el moviment obrer i sobre el nacionalisme republicà. Això explica, en certa manera, l'abundància de citacions sobre el moviment obrer i el període republicà.

D'altra banda, en alguns dels llibres que es centren sobre la dimensió econòmico-social en el discurs general, quan es tracta d'aterrar a la història de Catalunya ho fan solament considerant la dimensió política. Tot plegat, no qualla una visió de conjunt de Catalunya com un país diferent amb unes estructures econòmiques, socials, polítiques i culturals pròpies.

En qualsevol cas es fa palesa una preocupació considerable per la història de Catalunya més immediata. La Generalitat republicana apareix invariablement, i en pràcticament tots els llibres se'n fan ressò, com un punt de referència inqüestionable. Caldria aprofundir molt sobre el tema a fi d'analitzar si aquest fet obeeix a criteris historiogràfics o bé a una pressió de la base social-antropològica de la societat catalana, impactada de manera determinant pel breu període republicà.

Pel que fa a les cites d'organitzacions polítiques, aquestes són nombrosíssimes i queden exposades a la taula 11-6

TAULA 11-6 *Organitzacions polítiques o sindicals més citades en els llibres de text.*

Organització	núm de cites
1. Confederació Nacional del Treball _____	55
2. Lliga Regionalista _____	49
3. Esquerra Republicana de Catalunya _____	34
4. Partit Obrer d'Unificació Marxista _____	17
5. Partit Socialista Unificat de Catalunya _____	17
6. Solidaritat Catalana _____	13
7. Unió General de Treballadors _____	13
8. Unió de Rabassaires _____	10
9. Estat Català _____	8
10. Centre Català _____	7
11. Unió Catalanista _____	7
12. Convergència i Unió _____	6
13. Tres Classes Vapor _____	6
14. Unió Socialista de Catalunya _____	6
15. Partit Socialista Obrer Espanyol _____	6
16. Solidaritat Obrera _____	5
17. Federació Anarquista Ibèrica _____	5
18. Comissions Obreres _____	5
19. Moviment Socialista de Catalunya _____	5
20. Convergència Democràtica de Catalunya _____	4
21. Front Nacional de Catalunya _____	4
22. Federació de Treballadors de la Regió Espanyola _____	4
23. Bloc Obrer i Camperol _____	3
24. Acció Catalana _____	3
25. Partit Català Proletari _____	3

26. Partit Socialistes de Catalunya _____	2
27. Associació Internacional de Treballadors _____	2
28. Partit Republicà Democràtic Federal _____	2
29. Partit Republicà Radical _____	2
30. Unió Democràtica de Catalunya _____	2
31. Unió Sindical Obrera _____	2
32. Sindicat Democ. Estudiants Univ. de Barcelona _____	2

El llistat no deixa d'ésser relativament sorprenent a primera vista. En destaca la manca de referències a les organitzacions polítiques del segle XIX. La major part de referències es fan al voltant del període republicà i, en part, del franquisme. Com en el cas anterior els llibres que sintonitzen amb una interpretació popular del fenomen nacional fan abundoses cites sobre el sindicalisme de la CNT i sobre l'Esquerra Republicana. D'altra banda, la Lliga és citada invariablement en quasi tots els textos, el mateix que passa, en menor mesura amb la CNT. Es copsa també que la major part del ventall correspon a partits d'esquerra. Tot plegat pot indicar la necessitat de fer un balanç, per part de la societat catalana, del període republicà, necessitat que els llibres de text copsen conscient o inconscientment.

FETS I CONCEPTES EN LA HISTÒRIA DE CATALUNYA

Si atenem a una quantificació global, a fi de procedir a copsar quins fets o conceptes d'història de Catalunya troben més ressò en els llibres de text, no obtenim gaires sorpreses. La taula 11-7 recull els conceptes i fets més citats.

TAULA 11-7 *Fets i conceptes de la Història de Catalunya
en els llibres de text*

Fet, concepte	núm de cites
1. Generalitat Republicana _____	69
2. Corts Catalanes (període medieval) _____	49
3. Empúries-Emporion-Emporiae _____	49
4. Estatut de Núria _____	35
5. Bandolerisme _____	34
6. Tàrraco-Tarraconense _____	28
7. Pagesos de Remença _____	24
8. Corts Catalanes (segles XVI-XVII-XVIII) _____	23
9. Generalitat (segles XVI-XVII-XVIII) _____	23
10. Generalitat (període medieval) _____	22
11. Mancomunitat de Catalunya _____	20
12. Renaixença _____	20
13. Parlament de Catalunya (republicà) _____	17
14. Setmana Tràgica _____	17
15. Consell de Cent (període medieval) _____	15
16. Mals Usos _____	15
17. Solidaritat Catalana _____	15
18. La Busca _____	14
19. Decret de Nova Planta _____	14
20. Guerra dels Segadors _____	14
21. 6 d'Octubre _____	14
22. Proclamació República Catalana _____	14
23. Marca Hispànica _____	13
24. Pau-Tractat dels Pirineus _____	13
25. Sentència Arbitral de Guadalupe _____	13

26. Memorial de Greuges _____	12
27. Assemblea de Parlamentaris _____	11
28. Farga Catalana _____	11
29. Onze de setembre de 1714 _____	11
30. Roses, Rhode _____	11
31. Assemblees de Pau i Treva _____	10
32. Batalla de Muret _____	10
33. Ferrocarril Barcelona Mataró _____	10
34. Almogàvers _____	9
35. Consolat de Mar _____	9
36. Generalitat (transició) _____	9
37. Junta de Comerç _____	9
38. La Biga _____	8
39. Compromís de Casp _____	8
40. Conquesta de Mallorca _____	8
41. Conquesta de València _____	8
42. Corpus de Sang _____	8
43. Guerra de Successió _____	8
44. Assemblea de Catalunya _____	7
45. Conquesta de Tortosa _____	7
46. Escola Cartogràfica Mallorquina _____	7
47. Estatut de Sau _____	7
48. Lliurecanvisme _____	7
49. Ullastret _____	7
50. Manufactura d'Indianes _____	7
51. Universitat de Cervera _____	7
52. Vaga de la Canadenca _____	7
53. Afusellament President Companys _____	6
54. Annexió de Catalunya a França (Napoleó) _____	6
55. Cadastre _____	6
56. Crani-Home de Talteüll _____	6
57. Conquesta de Lleida _____	6
58. Construcció Vapor Bonaplata _____	6

59. Guerra Civil (Gentat. Joan II) _____	6
60. Onze de setembre de 1977 _____	6
61. Proteccionisme _____	6

La valoració d'aquest llistat global es fa certament difícil atesa la seva gran dispersió. D'entrada, s'ha de tenir present que el valor de les dades és purament orientatiu i indicatiu de simptomatologia. La incidència de variables que impacten en els llibres de text és tan extensa, que qualsevol dada indicativa s'ha de relativitzar. Queda clar, però, que el llistat no respon a una visió tradicional neo-romàntica de la història de Catalunya, tot i que hi ha influències. Des d'aquesta òptica no s'entendria que aspectes tan absolutament fonamentals per Catalunya com la Guerra de Successió i l'Onze de Setembre ocupessin una posició tan reculada. Així mateix, el referent medieval queda força afeblit; aspectes importants com la conquesta de Mallorca i València ocupen una posició molt reculada, la qual cosa no deixa de ser curiosa ateses les cites de què és objecte el rei Jaume I, aspecte que comentarem en el proper capítol. D'altra banda, la gran dispersió del llistat fa que aquest sigui difícilment atribuïble a cap corrent concret. El que sí que queda clar és que no hi ha coherència o consens a l'hora d'establir quins són els fets cabdals en la història de Catalunya en general i de la contemporaneïtat en particular.

L'aspecte institucional polític de Catalunya té un cert pes en el període medieval i modern. En el període contemporani també, la qual cosa fa que la història de Catalunya sigui més àmpliament tractada quan el país torna a disposar d'uns certs òrgans d'autogovern: Mancomunitat, Generalitat. Això vindria a corroborar el que anteriorment s'ha exposat al respecte de l'Estat com objecte i subjecte de la història. Mentre Catalunya disposa d'estat o

d'òrgans d'autogovern les institucions són objecte preferent de tractament conceptual.

Se'n destaca la variable política per damunt de les altres. A l'hora de conceptualitzar o de donar dades, els referents polítics segueixen essent els estructurants. S'avança poc cap a la diversificació de la història. El fil conductor polític, però, no es homogeni i queda trencat per les més diverses opcions.

Cal suposar finalment que la distorsió provocada pels programes, les opcions particulars dels autors, l'absència d'una reflexió seriosa des del camp de la historiografia (i de la didàctica de les ciències socials) sobre el que s'ha d'explicar, la posició d'apèndix o subordinada de la història de Catalunya respecte de la història universal o d'Espanya..., així com les mateixes característiques del període (1970-90) donen un producte trencat, fracturat, discontinu, dispers, que es manifesta en uns continguts en els llibres de text difícilment assimilables pels alumnes. Sembla que la via d'introduir la història de Catalunya a l'ensenyament de finals dels vuitanta no dona massa expectatives cara a un bon coneixement de la història del país. Tot i que sembla una conclusió arriscada ens atrevim a dir, en base a l'experiència, que difícilment s'assoliran coneixements si la història de Catalunya no s'estudia d'una manera autònoma o bé no pren un protagonisme articulador i estructurador respecte l'adquisició global de coneixements històrics.

CAPÍTOL 11. NOTES.

1. L'anàlisi de continguts de llibres de text que s'han realitzat fins ara a l'Estat espanyol

i Europa sempre s'han basat en una lectura crítica dels continguts sense procedir a un esforç de quantificació. Es a dir han seguit un tipus de mètode o procediment manllevat de la literatura, ja que les anàlisis, més que des d'una òptica històrica són assimilables als comentaris de text o a les crítiques literàries. Entre els diversos treballs i il·lustratius d'aquest tipus de mètode cal citar:

CAPEL, H, et al. *Ciencia para la burguesia*. Barcelona; Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1983.

DENIA, N.; GIRÓ, J.; NAVARRO, J.M., *Elements per a una reflexió didàctica sobre l'etnocentrisme als manuals escolars d'història*. Barcelona; Fons Català de Cooperació al Desenvolupament-ICE Universitat de Barcelona, 1988.

FERRO, M. *Cómo se cuenta la historia a los niños en el mundo entero*. Mexico; Fondo de Cultura Económica, 1990.

VALLS, R. *La interpretación de la Historia de España, y sus orígenes ideológicos, en el bachillerato franquista (1938-1953)*. València; ICE Universidad de Valencia, 1984.

2. Sobre els debats de la historiografia catalana en aquells moments cal consultar:

BALCELLS, A.; MARTÍ, C.; TERMES, J. "Història nacional i història social. Problemes de la historiografia del fet nacional català". A: *L'Avenç*, 1985, núm. 87, pàg. 68.

BARCELÓ, M.; RIQUER, B. de; UCELAY DA CAL, E. "Sobre historiografia catalana". A: *L'Avenç*, 1982, núm. 50, pàg. 68-73.

BILBENY, N. *La ideologia nacionalista a Catalunya*. Barcelona; Laia, 1988.

CASTINEIRA, A. *La filosofia a Catalunya durant la transició (1975-1985)*. Barcelona; Fundació Acta, col. Quaderns, núm 4, 1985.

GARRABOU, R. "Història i política o potser millr, política i història". A: *L'Avenç*, 1974, núm. 71, pàg. 7.

ROCA, F.; VINYES, R. "Per traspasar la boira". A: *L'Avenç*, 1986, núm. 93, pàg. 70.

UCELAY Da Cal E. "Una visió de conjunt impossible? Reflexions sobre l'última dècada de la historiografia catalana". A: *L'Avenç*, 1992, núm. 165, pàg. 59.

PUJOL, E. *El descredit de la història*. Barcelona; Llibres del Segle, 1993.

3. No es el lloc aquí per fer disquisicions sobre si existeix o no una historiografia noucentista, particularment pensen que si. En qualsevol cas quan parlem de corrents neo-romàntiques o noucentistes ens referim a la gran quantitat d'autors que a partir de la segona meitat del segle XIX i durant el primer terç del segle XIX van encunyar una historiografia nacional potent, en la vessant de la recerca i la divulgació. Entre d'altres autors cal destacar; Miquel dels Sants Oliver, Joaquim Miret i Sans, Guillem Maria de Brocà, Antoni Rubió i Lluch, Josep Puig i Cadafalch, Jaume Massó i Torrents, Pere Coromines, Josep Pijoan, Ramón Alòs Moner, Joaquim Folch i Torres, Agustí Duran i Sanpere, Manuel de Montoliu, Jordi Rubió i Balaguer, Francesc Martorell, Ramón d'Abadal, Lluís Nicolau d'Oliver, Ferran Valls i Taberner, Manuel Raventós, Pere Bosch Gimpera (amb natisacions) i Ferran Soldevila.

4. Vegis al respecte; HERNANDEZ, F.X. *Ensenyar Història de Catalunya*. Barcelona; Ed. Grao, 1990, pàg. 57-61. Sobre la pervivència dels tòpics neo-romàntics i noucentismes en la divulgació històrica es diu textualment a la pàg. 61;

"Es realment curiós que aquesta història, que s'articula sobre fets i personatges de tall neo-romàntic, hagi travessat com una fletxa decennis i decennis durant un segle i sigui encara, a tocar del segle XXI, la columna vertebral de les síntesis divulgatives d'història que es fan d'aquest país.

En efecte, si adduïm exemples recents, programes de reciclatge de català en Història, les orientacions donades per la Generalitat a fi d'incorporar Història de Catalunya a l'EGB, BUP i FP (ordre del 20 de juliol del 1988), els programes d'història de Catalunya a les escoles de Magisteri, les preguntes que acostumen a formular-se en tota mena de proves per acreditar un coneixement històric del país, els manuals divulgatius d'Història de Catalunya més simples, ja siguin per canalla o gent gran, les conferències o cursos d'Història de Catalunya organitzades per Caixes de tota mena i les organitzades per tot tipus d'associacions culturals...o, per exemple, les històries divulgatives de Catalunya editades per iniciativa institucional o, com apoteosi la Història de Catalunya en dibuixos animats, àlies "Dragui" (la qual, dit sigui de passada, es va mostrar incapaç d'atreure l'atenció dels nens d'ençà els capítols de l'Expansió Mediterrània), etc.; doncs bé, podreu comprovar com els elements significatius anteriorment esmentats constitueixen els nuclis i eixos de referència habituals.

Malgrat que ho pugui semblar, no es pot considerar aquesta situació pejorativa, tenim el que tenim i no el que ens agradaria tenir... i més val tenir caricatures romàntiques si l'alternativa és el no-res, tant de bo la majoria de la població catalana conegués, si més no, aquesta interpretació de la història del país. Però, desgraciadament, la immensa majoria dels ciutadans desconeix aquests, t'pics, mites i fets bàsics divulgats a bastament.

Els coneixements, siguin de la mena que siguin, que tenen de la Història del nostre país els ciutadans de Catalunya, són dramàticament insuficients..."

5. La reflexió sobre fets emblèmatics, mites, lloc comuns de la història de Catalunya ha estat tractada en diversos treballs. Entre els més recents cal destacar:

ALBAREDA, J. "L'Onze de Setembre: Realitat i mite", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 62-65.

ALCOBERRO, A. "Els mites fundacionals", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 16-21.

CASALS, A. "Els Trastámara i la crisi del segle XV", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 26-29.

BONAMUSA, F. "La revolució social. Mite i esperança", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 74-77.

FIGUEROLA, J. "Montserrat, símbol religiós i nacional", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 70-73.

GARCIA CARCEL, R. "Pau Claris: un mite renadable", A: *L'Avanç*, 1982, núm. 50, pàg. 54-58.

MARTÍ, R. "Els almogàvers no van caure d'una figuera", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 22-25.

MARTINEZ SHAW, C. "L'exclusió catalana d'Amèrica. Punt i final?", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 34-38.

PORTELLA, J. "El mite del Conqueridor", A: *L'Avanç*, 1982, núm. 50, pàg. 48-52.

RIERA, S. "La Generalitat de Catalunya i el Consell de Cent: dues institucions massa poc estudiades", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 30-33.

UCELAY DA CAL, E. "La llegenda dels tres presidents", A: *L'Avanç*, núm. 50, pàg. 60-66.

TORRES, X. "El bandolerisme català del barroc: gènèsi i ressò d'un mite", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 66-69.

VIDAL PLA, J. "La Guerra dels Segadors. Mite i història", A: *L'Avanç*, 1991, núm. 150, pàg. 40-61.

6. Veure fitxes núm. 20, 24, 25, 31.
7. Veure fitxes núm. 21, 22, 32.
8. Consulteu els punts 46, 47, 48 i 49 dels qüestionaris.
9. Al respecte l'obra més sintètica es: WHITE, H. *El contenido de la forma. Narrativa, discurso y representación histórica*. Barcelona: Paidós, 1992.
10. COOK, C. *Diccionario de terminos históricos*. Madrid: Alianza, 1993.
11. BENASSAR, B.; PEREZ, J.; AMALRIC, J.P.; TEMIME, E. *Léxico histórico de España Moderna y Contemporánea*. Madrid: Taurus, 1982.
12. Termes com "Indiana", "Fragua" o "Molino" ni tan sols surten en l'obra anteriorment citada.
13. Veure al respecte la fitxa núm. 18 de l'annex.
14. Veure fitxes núm. 21, 22, 23.

